

Journal of Socio-Political Developments in Contemporary Iran

Vol. 3, No. 9, Winter2024

<http://doi.org/10.30510/pscci.2025.501574.1233>

Investigating the importance of oral history in the transmission of folk culture and political culture and its impact on the local culture of societies in Iran

Alireza Golestani¹

Received: 26 September 2024

Reception: 18 December 2024

Abstract

In recent decades, researchers have had an increasing interest in oral history research as a lived experience. One of the methods of preserving and transmitting folk culture (folklore) is oral history, so in this study, by examining the effect of oral history on the transmission of folk culture and folklore of societies, we seek to answer the question of how oral history affects the transmission of folk culture and strengthens the promotion of local culture of societies? The research methodology is descriptive-exploratory and the qualitative method is using the meta-study method. Therefore, the dominant approach of the research is the secondary analysis method. The target population was all studies conducted in relation to oral history, folk culture (folklore) and local culture in the period (1380-1403) and (1960-2023). The sample size of the target population was determined using the title, abstract and text screening process of 19 sources. The results of the source analysis indicate that oral history is effective in preserving and promoting local culture in societies through the factors of creating cultural identity, preserving local subcultures, preserving local history, preserving social identity, and reviving local bioculture.

¹ Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran DrGolestani@pnu.ac.ir

<http://doi.org/10.30510/pscci.2025.501574.1233>

بررسی اهمیت تاریخ شفاهی در انتقال فرهنگ عامیانه (فولکلور) و فرهنگ سیاسی و تاثیر آن بر فرهنگ محلی جوامع در ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۵

علیرضا گلستانی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۸

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اهمیت تاریخ شفاهی در انتقال فرهنگ عامیانه (فولکلور) و تاثیر آن بر فرهنگ محلی جوامع انجام شد. روش-شناسی پژوهش توصیفی-تبیینی و روش انجام کیفی با استفاده از روش فرامطالعه است. بنابراین رویکرد حاکم بر پژوهش روش تحلیل ثانویه است. جامعه هدف کلیه مطالعات انجام شده در رابطه با تاریخ شفاهی، فرهنگ عامیانه (فولکلور) و فرهنگ محلی در بازه زمانی (۱۳۸۰-۱۴۰۳) و (۱۹۶۰-۲۰۲۳) بود. حجم نمونه جامعه هدف با استفاده از فرایند غربالگری عنوان، چکیده و متن ۱۹ منبع تعیین شد. نتایج تجزیه و تحلیل منابع بیانگر آن است که تاریخ شفاهی از طریق عوامل ایجاد هویت فرهنگی، حفظ خرده فرهنگهای محلی، حفظ تاریخ محلی، حفظ هویت اجتماعی و احیای فرهنگ زیستی محلی در حفظ و ارتقاء فرهنگ محلی در جوامع تاثیر گذار است.

^۱ استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Dr.golestani@pnu.ac.ir

در دهه‌های اخیر محققان علاقه فزاینده‌ای به تحقیقات تاریخ شفاهی به عنوان یک تجربه زیسته داشته‌اند. این تحقیقات روش تاریخ شفاهی را به عنوان استراتژی خاص در حوزه‌های گوناگون استفاده کرده‌اند. روش تاریخ شفاهی به دلیل پتانسیل آن برای توانمندسازی افراد به حاشیه رانده شده با شنیدن صدا و دیده شدن آنها از اواخر دهه ۱۹۶۰ زمانی که حقوق مدنی، غرور نژادی/قومی و جنبشهای زنان در جوامع غربی ظهور کرد، توسط فمینیستها و سایر محققان انتقادی مورد استفاده قرار گرفت. آن گروه‌های اجتماعی تحت ستم تشویق شدند تا علیه سرکوب و بی عدالتی صدا کنند یا سکوت را بشکنند که ممکن است قدرت هژمونیک را از بین ببرد. گفتمان‌های رایج طبقه متوسط جامعه نشان می‌دهد که سخن به خودی خود رهایی است، در حالی که سکوت پیش شرط و اساس ظلم است (Kim, 2008). برخلاف دیگر روش‌های کیفی، تاریخ شفاهی هستی‌شناسی تجربیات شخصی را به خوبی برای آشکار کردن پدیده‌های مستند قبلی فراهم می‌کند. تاریخ شفاهی گسترش روش‌های مختلف تحقیق کیفی و پیمایشی است که به دنبال ثبت پدیده‌های غیرمستند دوران‌های گذشته است (Goodchild et al, 2017). به عبارتی برقراری ارتباط با مصاحبه شونده و جمع‌آوری اطلاعات تاریخی از طریق مصاحبه‌ها با شرکت‌کنندگان در حوادث گذشته موضوع تاریخ شفاهی است. تاریخ شفاهی می‌کوشد تا وقایع و تحولات گذشته را از زبان قهرمانان، حادثه‌آفرینان و ناظران رویدادها بازسازی کند و از تلفیق خاطرات و تحلیلها، رویکردی جدید و جذاب ارائه دهد (ملایی توانی، ۱۳۸۸، صالحی، ۱۴۰۱). در جوامع سنتی شفاهی بودن نقش مهمی در انتقال سینه به سینه و نانوشته معنا و دانش بشری داشته است. در مکاتب فلسفی و سنتهای شرقی مانند بودیسم و تائوئیسم و به خصوص ذن، سنتهای شفاهی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است (شایگان، ۱۳۸۳).

باربارا آلن، ارتباط بین فولکلور (فرهنگ عامیانه) و تاریخ شفاهی را مورد توجه قرار داده است. وی با تعریف فولکلور به «بیان خلاقانه مردم عادی از زندگی روزمره» و تعریف تاریخ شفاهی به «روش گردآوری اطلاعات تاریخی» به برقراری پیوند بین این دو می‌پردازد، یعنی تجربه تاریخی در شکل خلاقانه. این امر با توجه به تعاریف مذکور، دلالت بر توجه تاریخ شفاهی به محتوا و فولکلور به قالب یا شکل دارد. بر همین اساس است که مورخان همواره از خاطره و فولکلوریستها از قصه یا روایت می‌گویند. این پیوند بر این واقعیت اذعان دارد که نه تاریخ شفاهی در بیان کاملاً فولکلور است و نه فولکلور در محتوا یکسره تاریخی است، اما پیوند این دو گذشته را زنده نگه می‌دارد (باربارا آلن، ۱۳۹۵). فرهنگ عامیانه و فولکلور به معنای دانش عامیانه و آداب و رسوم سنتی است. فرهنگ عامیانه، پیوند با ادبیات شفاهی، اقتصاد، اعتقادات دینی و تاریخی مردم است و انسان هوشمند تحت تأثیر آن از انجام کارهایی که در جهت معکوس آن باشد دوری می‌گزیند. یکی از دلایل اهمیت فرهنگ عامیانه در عصر امروز، افزایش توجه ملت‌ها به مفهوم تمدن و فرهنگ است که به مقوله خودباوری و هویت ملی دست می‌یابند (پورچیت ساز، ۱۴۰۱). چراکه امروزه انسان با ورود به عصر نوین و دستیابی به فناوری‌های ارتباطی جدید و افزایش سرعت تغییرات به نوعی از طریق توجه به فرهنگ عامیانه می‌تواند با گذشته تاریخی، تمدنی و فرهنگی خود آشتی برقرار نماید. زیرا فولکلور تنها مربوط به گذشتگان نیست بلکه این دانش عامیانه، دانشی زنده و پویا در میان مردم است که به صورت شفاهی منتقل و بخشی از زندگی مردم را شامل می‌شود. در مفهوم کلی اگر فولکلور یک ملت را از آن اخذ نماییم، تمام هویت آن جامعه را گرفته ایم. از سوی دیگر این مفهوم در هر زمانه بنا به شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی دچار تغییرات و گاهی منجر به فراموشی دانش عامیانه می‌گردد اما در زمانی دیگر با رنگ و قالبی متفاوت در خاطره آن جامعه شکل می‌-

یابد. (امامی، ۱۳۹۶). در حقیقت ادبیات فولکلور (فرهنگ عامیانه) از نظر فرهنگی و تاریخی از ارزش والایی برخوردارند و می‌توان به عنوان سند تاریخی و توضیح وجدان ملی جوامع بشری بدان توجه نمود چراکه تنها به ارائه آثار گذشته محدود نمی‌شود بلکه از گذشته تا کنون به طور مستمر و همیشگی با تاریخ بشر همگام بوده و با بسیاری از افسانه‌های قدیمی، اسطوره‌ها و داستانهایی که درک آن برای انسان دشوار بوده است تداعی می‌شود. در حقیقت بدون شناخت ادبیات فولکلور شناخت تاریخ ملت‌ها ممکن نیست و امروزه این نوع ادبیات، آرزوهای فرهنگی و هنری مردم که گاهی واقعی هستند را تأمین می‌نماید و به کمک آن، به انسان، صبر، جرأت و توانایی روبرویی با مسائل را می‌بخشد، هنگامی که انسان به آرامشی دست می‌یابد، به آفرینش موضوعات خیالی می‌پردازد که همان روایات عامیانه است (پیری، ۱۳۸۹). در تمدن اسلامی نیز، با وجود تأکید بر اهمیت کتابت، در بسیاری موارد جایگاه مهم و درخور توجه سنتهای شفاهی به چشم می‌خورد. وجود منابع مکتوب بسیار نادر در حوزه حرفه‌های سنتی (مانند فتوت‌نامه‌ها) و تأکید بر حفظ این دانشها از دسترس ناهلان، که با روش سینه به سینه و استاد شاگردی انجام می‌شده، مویدی بر این ادعا است (یادگاری، ۱۳۹۹).

یکی از روشهای حفظ و انتقال فرهنگ عامیانه (فولکلور)، تاریخ شفاهی است، بنابراین در این پژوهش با بررسی تاثیر تاریخ شفاهی در انتقال فرهنگ عامیانه و فولکلور جوامع در پی پاسخگویی به این سوال است که تاریخ شفاهی چگونه باعث تاثیر گذاری بر انتقال فرهنگ عامیانه باعث تقویت ارتقا فرهنگ محلی جوامع می‌شود؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر روش‌شناسی توصیفی-تبیینی و از لحاظ روش انجام کیفی است. رویکرد حاکم بر تحقیق روش تحلیل ثانویه با تکیه بر

مطالعات انجام شده با استفاده از روش فرامطالعه و روش توصیفی است. جامعه هدف این پژوهش کلیه مطالعات انجام شده در رابطه با تاریخ شفاهی، فرهنگ عامیانه (فولکلور) و فرهنگ محلی در بازه زمانی (۱۳۸۰-۱۴۰۳) و (۱۹۶۰-۲۰۲۳) می‌باشد. در مرحله اول پژوهش با بررسی و تحلیل مطالعات یافت شده در رابطه با تاریخ شفاهی و فرهنگ عامیانه، این مفاهیم به طور جامع شرح داده شدند. در مرحله بعد فرایند انتخاب نمونه جامعه هدف برای بررسی ارتباط تاریخ و شفاهی و فرهنگ عامیانه انجام شد. گزینش و انتخاب جامعه نمونه با بهره‌گیری از فرایند غربالگری نمونه مقالات استخراج شده از پایگاه‌های معتبر علمی داخلی و خارجی (پایگاه‌های داده Magiran, Sid, sciencedirect, Google scholar) بوده است. بدین ترتیب که در مرحله اول بر اساس کلید واژه‌های تاریخ شفاهی، فرهنگ محلی، فرهنگ عامیانه و فرهنگ شفاهی تعداد ۴۶ مقاله دانلود شد. سپس مقالات بر اساس بررسی عنوان و مطالعه چکیده و متن ارزیابی شدند. در این فرایند تعداد ۱۰ مقاله به دلیل ضعف محتوای علمی و ۱۷ مقاله به دلیل نامرتب بودن به ارتباط تاریخ شفاهی و فرهنگ محلی و عامیانه حذف شدند، بنابراین تعداد ۱۹ منبع برای تحلیل انتخاب شدند.

یافته‌های پژوهش

الف- مفهوم تاریخ شفاهی و فرهنگ عامیانه

الف ۱- تبیین مفهوم تاریخ شفاهی

تاریخ شفاهی یک روش پژوهش تاریخی برای جمع‌آوری و نگهداری اطلاعات از حافظه سهیم در رخدادها یا تاریخی یا شاهدان عینی است.

این نوع مصاحبه برای شناخت بهتر و دقیقتر گذشته و استفاده از مواد به دست آمده در تاریخ نگاری انجام می شود. این یافته‌های خام گاهی در کنار یکدیگر منابع معنا پیدا می کنند و گاهی نیز درباره برخی از موضوعها و وقایع تاریخ معاصر که منابع قابل استنادی وجود ندارد، منابعی منحصر به فرد قلمداد می شوند (صالحی، ۱۴۰۱). مصاحبه و تاریخ شفاهی هر دو از جنس ارتباط شفاهی و به دنبال کشف واقعیت اند، البته مصاحبه در تاریخ شفاهی فراتر از ارتباط شفاهی برای کشف واقعیت، به عنوان مسئله مشترک میان مصاحبه شونده و مصاحبه کننده است. هدایت جریان مصاحبه به منظور کشف حقایق و جمع‌آوری اطلاعات پیش می رود، حقایقی که منابع مکتوب از پاسخگویی به آن عاجزند. مصاحبه با شاهدان و ناظران وقایع به درک واقعیت و کشف نانوشته‌ها کمک خواهد کرد (صالحی، ۱۳۹۹).

یکی از ویژگی‌های مهم تاریخ شفاهی جنبه دموکراتیک بودن آن است، زیرا این روش به دلیل تاریخ نگاری از پایین دارای روش عمومی سازی تاریخ است. در حقیقت می توان گفت از دهه ی دوم قرن بیستم با ظهور مکتب آنال و جنبه های مختلف اجتماعی تاریخ نگاری و توجه به طبقات مختلف جامعه روش و رویکردی نو در تاریخ نگاری ایجاد کرد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹). روش شناسی تاریخ شناسی شفاهی زمانی مشروعیت خود را یافت که تبدیل به ابزاری برای جمع آوری داده ها و نوشتن تاریخ در بین مورخان و دانشمندان علوم اجتماعی گردید (Nishimoto, 2007).

تاریخ شفاهی هم به عنوان تاریخ اجتماعی و هم به عنوان تاریخ فرهنگی برشمرده می شود. تاریخ شفاهی با هیچ گروه و موضوعی در سپهر اجتماعی و فرهنگی برخورد تبعیض آمیز نداشته به گونه ای که در این روش جنسیت، نژاد، قوم، طبقه، سن، تمکن، موقعیت و شغل رنگ می

بازد. درک فلسفی جنبش تاریخ شفاهی ناشی از تمایلات آزاد انگاری حرکت تاریخ اجتماعی است. جنبش مدنی در اعتراض به جنگ ویتنام و جنبشهای فمینیستی در تاریخ آمریکا، تاریخ پژوهان آمریکایی را به یافتن مسائل جوامع چند نژادی و چند قومی با توجه به روابط اجتماعی ترغیب کرد (شارپلس، ۱۳۹۴). طرفداران رویکرد تاریخ شفاهی بر این باورند که با گفتگوی مستقیم با مردم درباره خاطراتشان جنبه‌های از زندگی فاش می‌شود که به دلیل کمبود مستندات و سوابق علمی نادیده گرفته می‌شود. این روش به نوعی تاریخ سازی که در صدد بیان صدهای عادی و حاشیه‌ای در دوره‌های پیری، کودکی و قومیت، فرهنگ و غیره متعهد است (Bornat, 2012).

الف - ۲) سیر تاریخ شفاهی در جهان

تاریخ شفاهی به عنوان ابزاری علمی و پژوهشی از اوایل قرن بیستم در اروپا مورد توجه واقع شد و آن روشی بود که مورخان از علوم اجتماعی اقتباس کردند.

محبوبیت تاریخ شفاهی به عنوان یک ابزار تحقیق در دهه ۱۹۸۰ با افزایش علاقمندی به تاریخ اجتماعی و تاریخ از پایین احیا شد. مورخین حقوق مدنی و اتحادیه های صنفی و فمینیسم تاریخ شفاهی را ابزاری برای توانمند سازی افرادی می دانستند که تا کنون از سوابق تاریخی پنهان مانده بودند (kim, 2008). بدین صورت تحول در تاریخ نگاری و به طنین انداختن صدای خاموش جامعه با همراهی بین رشته ای میان تاریخ شفاهی و دیگر رشته ها ممکن شد. لیخت بلاو استاد دانشگاه سالزبورگ اتریش در این زمینه گفته است « اگر نگاهی به سازمانهای تاریخ شفاهی داشته باشید، همکارانی از رشته های مختلف مانند مردم شناسی، روان

شناسی، جامعه‌شناسی، زبانشناسی و غیره پیدا می‌کنید. همه این رشته‌ها، زبان، روایات و ارتباطات را تحلیل می‌کنند. (موس^۱، ۱۳۹۷).

الف-۳) تبیین مفهوم فرهنگ عامیانه (فولکلور)

معادل لفظ فولکلور در زبان فارسی اصطلاحاتی مانند: دانستیهای عوام، دانش توده، فرهنگ عامیانه و غیره پیشنهاد شده است. البته هنوز بین صاحب‌نظران در انتخاب اصطلاحی که بتواند معنی فولکلور را به طور دقیق بیان کند و چیزی مشتمل بر اینها و بالای همه اینها باشد، توافقی حاصل نیامده است. از زمانی که ویلیام تومس در سال ۱۸۴۶ میلادی، نام فولکلور را ابداع کرد تا امروز، بحث بر سر این که چگونه باید این نام را تعریف و توجیه نمود، ادامه دارد. دانشمندان غربی که در این علم بیش از یک قرن از ما پیشاند، در تعریف آن و میزان جامعیت لفظ فولکلور نظریات مختلف و متفاوتی ابراز می‌دارند. بیشتر این توضیحات شامل بخش دوم این ترکیب یعنی کلمه لور *lore*، به معنای دانش، دانستی، فرهنگ و موادی که اساس این علم را تشکیل می‌دهد، میباشد. برخی نیز به شرح قسمت اول آن یعنی فولک *folk* به معنی عامه، توده، عوام و مردم پرداخته‌اند. نه تنها متخصصین این علم در کشورهای مختلف در تعریف این کلمه با یکدیگر اختلاف نظر دارند، بلکه دانشمندان یک کشور و یک زبان هم در این مورد، اغلب نظریات گوناگون و متفاوت ابراز می‌دارند. تنها شاخص مشترک بین این تعاریف طریق توسعه و گسترش این دانش و دانستیها، یعنی این نکته است که این مسائل به طور شفاهی و دهان به دهان نقل و منتشر می‌گردد (میرنیا، ۱۳۶۹).

فرهنگ عامیانه ساخته و پرداخته گروه خاصی نیست، بلکه اندیشه، هنر، هوش، دانش، احساسات و عواطف، امیال و آرزوها و ناکامی یک ملت

¹ Moss

است و ریشه در گذشته های بسیار دور دارد. از حوادث مشترک زندگی مردم مایه می گیرد و خصلت جمعی دارد. آفریننده ی آن برای عموم مردم شناخته شده نیست و به صورت سینه سینه و شفاهی از نسلی به نسل دیگری انتقال پیدا می کند (وجدانی، ۱۳۸۷).

ب- تبیین ارتباط بین تاریخ شفاهی و فرهنگ عامیانه

برای تبیین ارتباط بین تاریخ شفاهی و فرهنگ عامیانه و محلی از روش فرامطالعه استفاده شده است، بدین منظور منابع منتخب با استفاده از روش تحلیل محتوا کدگذاری و سپس به صورت مفاهیم محوری طبقه بندی شدند. نتایج تحلیل ها در جدول ۱ و ۲ قابل مشاهده است.

الف- شناسایی کدهای اولیه بررسی ارتباط تاریخ شفاهی و فرهنگ عامیانه

جدول ۱ تعداد ۲۴ کد اولیه از تحلیل محتوای منابع بررسی بدست آمده است را نشان می دهد.

جدول ۱، کدهای اولیه شناسایی شده رابطه بین تاریخ شفاهی و تاریخ و فرهنگ جوامع

منبع	کدهای اولیه
Danielson, 1980, کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹	۱. به اشتراک گذاشتن الگوهای رفتاری فرهنگ عامیانه از طریق تاریخ شفاهی
کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹	۲. احیای سنتهای دیرینه تاریخ محلی با استفاده از روش تاریخ شفاهی
گریل، ۱۳۹۶	۳. ایجاد هویت محلی در مردم از طریق احیای آداب و رسوم و تاریخ سنتی
صفری، ۱۳۹۵	۴. نجات فرهنگ محلی و عامیانه در برابر جهانی شدن فرهنگ از طریق تاریخ

	شفاهی
۱۳۹۹، یادگاری،	۵. حفاظت از میراث فرهنگی محلی از طریق تاریخ شفاهی
۱۳۹۳، هاشمی،	۶. حفاظت از معماری بومی و محلی از طریق تاریخ شفاهی
Suokhrie, 2024	۷. حفظ تاریخ موسیقی، ورزش و هنر از طریق تاریخ شفاهی
چیت ساز، ۱۴۰۱	۸. احیای حرفه ها و شغل‌های سنتی از طریق تاریخ شفاهی
کازمی و همکاران، ۱۳۹۹	۹. حفظ و احیای روشهای حفظ محیط زیست از طریق تاریخ شفاهی
Crowford, 1974	۱۰. حفظ و احیای مدیریت کاربری زمین و منابع طبیعی از طریق تاریخ شفاهی
وجدانی، ۱۳۸۷	۱۱. حفظ و احیای فرهنگهای لالایی خواندن زنان از طریق تاریخ شفاهی
کازمی، ۱۳۹۷،	۱۲. حفظ فرهنگ و ارزشهای جنگ و سربازان از طریق مصاحبه و تاریخ شفاهی
کازمی، ۱۳۸۸،	۱۳. حفظ خاطره های و رویدادهای مهم تاریخی از طریق تاریخ شفاهی
Dorson, 1969	۱۴. ثبت رویدادهای تاریخی و فرهنگی مردم با استفاده از مصاحبه های شخصی با مردم
Dorson, 1969	۱۵. بررسی روند شکل گیری موسیقی جاز با انجام تاریخ شفاهی
حسن آبادی، ۱۳۸۹	۱۶. تثبیت خرده فرهنگها از طریق تاریخ شفاهی
احمد زاده، ۱۳۹۵	۱۷. تثبیت و حفظ خرده فرهنگهای محلی

	از طریق تاریخ شفاهی
Suokhrie, 2024	۱۸. حفظ هویت فرهنگی از طریق حفظ و احیای آوازهای عامیانه در تاریخ شفاهی
Ives, 1920 حسن آبادی، ۱۳۹۷	۱۹. بررسی آداب و رسوم محلی مانند جشنها، شادی ها، غم ها، رنجهای خاص مردم یک منطقه از طریق تاریخ شفاهی
حسن آبادی، ۱۳۹۷	۲۰. احیای زبان و گویشهای محلی هر منطقه خاص از طریق تاریخ شفاهی
Crowford, 1974	۲۱. احیای محتوای تاریخ محلی از طریق تاریخ و سنت شفاهی
Dorson, 1969	۲۲. حفظ داستانها و افسانه های قدیمی مناطق گوناگون از طریق تاریخ شفاهی
Metseilhouthie & RukuluKezo, 2023	۲۳. حفظ مضامین دینی و مذهبی در اشعار عامیانه فرهنگ محلی از طریق تاریخ شفاهی
Metseilhouthie & RukuluKezo, 2023	۲۴. بیان دغدغه های اجتماعی مردم در آوازهای عامیانه مردم از طریق تاریخ شفاهی

ب- تشکیل مقوله های محوری ارتباط تاریخ شفاهی با فرهنگ عامیانه و تاثیر بر جوامع محلی

در این مرحله کدهای مشابه از نظر معنایی و مفهومی در طبقه بندی یکسان قرار گرفتند و ۶ مقوله محوری را تشکیل دادند که تاریخ شفاهی از طریق آنها بر حفظ فرهنگ جوامع محلی تاثیر گذار است. جدول (۲).

جدول ۲ کدهای اولیه، مقوله‌های محوری ارتباط تاریخ شفاهی

تاریخ و فرهنگ جوامع محلی

مضمون اصلی	مقوله های محوری	کدهای اولیه
فرهنگ محلی	ایجاد هویت فرهنگی	به اشتراک گذاشتن الگوهای رفتاری فرهنگ عامیانه از طریق تاریخ شفاهی
		ایجاد هویت محلی در مردم از طریق احیای آداب و رسوم و تاریخ سنتی
		نجات فرهنگ محلی و عامیانه در برابر جهانی شدن فرهنگ از طریق تاریخ شفاهی
		احیای حرفه ها و شغل‌های سنتی از طریق تاریخ شفاهی
		تثبیت خرده فرهنگها از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ هویت فرهنگی از طریق حفظ و احیای آوازه‌های عامیانه در تاریخ شفاهی
		حفاظت از میراث فرهنگی محلی از طریق تاریخ شفاهی
	حفظ خرده فرهنگهای محلی	حفاظت از معماری بومی و محلی از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ تاریخ شفاهی موسیقی، ورزش و هنر از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ و احیای فرهنگهای لایایی خواندن زنان از طریق تاریخ شفاهی
		بررسی روند شکل گیری موسیقی جاز با انجام تاریخ شفاهی
		احیای زبان و گویشهای محلی هر منطقه خاص از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ فرهنگ و ارزشهای جنگ و سربازان
		حفظ تاریخ محلی

		از طریق مصاحبه و تاریخ شفاهی
		حفظ خاطره‌ها و رویدادهای مهم تاریخی از طریق تاریخ شفاهی
		ثبت رویدادهای تاریخی و فرهنگی مردم با استفاده از مصاحبه‌های شخصی با مردم
		احیای محتوای تاریخ محلی از طریق تاریخ و سنت شفاهی
		حفظ داستانها و افسانه‌های قدیمی مناطق گوناگون از طریق تاریخ شفاهی
	حفظ هویت اجتماعی	بررسی آداب و رسوم محلی مانند جشنها، شادی‌ها، غم‌ها، رنجهای خاص مردم یک منطقه از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ مضامین دینی و مذهبی در اشعار عامیانه فرهنگ محلی از طریق تاریخ شفاهی
		بیان دغدغه‌های اجتماعی مردم در آوازهای عامیانه مردم از طریق تاریخ شفاهی
	احیای فرهنگ محیط زیستی محلی	حفظ و احیای روشهای حفظ محیط زیست از طریق تاریخ شفاهی
		حفظ و احیای مدیریت کاربری زمین و منابع طبیعی از طریق تاریخ شفاهی

ج - تفسیر مقوله‌های محوری ارتباط تاریخ شفاهی ، فرهنگ عامیانه و

تأثیر بر فرهنگ محلی

حفظ هویت فرهنگی

هویت فرهنگی یک جامعه به سه عامل تاریخی، زبانی و روانشناسی بستگی دارد که از یکسو این خصوصیات خود عامل تمایز با سایر جوامع است و از سوی دیگر با همراهی مولفه‌هایی چون گذشته تاریخی، اسطوره، حماسه، زبان و ادبیات، هنر و نظایر آن به صورت ناخودآگاه در شکل‌گیری مفهوم هویت اجتماعی نقش قابل توجهی برخوردار است (امامی، ۱۳۹۶). باید در نظر داشت که تاریخ شفاهی و ارتباط آن با فرهنگ عامیانه بیشتر به عنوان یک فرایند شکل‌دهی به تاریخ ترویج می‌گردد که با تأیید سوابق منطقه‌ای و سنت شفافی می‌تواند به خوبی گذشته فیزیکی یک جامعه را بسازد، همچنین تصویری از پیشرفت یک جامعه بر اساس توسعه فرهنگ عامه آنها ایجاد کند. بدین معنا که نباید از تحلیل تاریخی گذر کرد به این دلیل که این یک داستان عامیانه است. دانلیسون بر این عقیده است که علاوه بر یادآوری دیگران مبنی بر تحقیق در مورد واقعیت ذهنی، یک هدف مهم در تحقیقات تاریخ شفاهی وجود دارد که روایت عامیانه باید دانش خود را در مورد الگوهای رفتاری به اشتراک بگذارد (Danielson, 1980) به نقل از کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹).

دامنه فولکلور ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و پیشینه تاریخی از آداب و رسوم، پوشش‌ها، افسانه‌ها، خرافات، قصه‌ها و داستان‌های عامیانه‌ای متنوع و وسیعی که به هویت یک گروه اجتماعی، شهر، محله، قوم و طایفه خود وابسته است، شکل گرفته است و در نهایت منجر به شکل‌گیری مفهوم هویت فرهنگی می‌گردد.

در این زمینه سوخور (۲۰۲۴) بیان داشته است که در ناگالند، آوازهای عامیانه به عنوان منبع مهم سنت و فرهنگ شفاهی، نقش مهمی در حفظ تداوم و هویت فرهنگی دارند. ترانه‌های عامیانه بخشی جدایی‌ناپذیر از فرهنگ ناگا هستند که منعکس‌کننده تاریخ، باورها، آداب و رسوم، و زندگی روزمره اقوام مختلف منطقه هستند. آوازهای عامیانه در سنت شفاهی ناگا اهمیت ویژه‌ای دارند زیرا به عنوان حامل روایت‌های تاریخی، حافظه جمعی و تداوم فرهنگی عمل می‌کنند. این آهنگ‌ها

اغلب رویدادهای مهم، اعمال قهرمانانه، داستان های عاشقانه، جشن های فصلی، شیوه های کشاورزی، و خرد اجدادی، تجارب جمعی و اخلاق جامعه ناگا را در بر می گیرد. علاوه بر این، آهنگ های محلی نقش مهمی در تقویت انسجام اجتماعی، حفظ تنوع زبانی و تقویت پیوندهای بین نسلی در جوامع ناگا ایفا می کنند. (Suokhrie, 2024)

حفظ خرده فرهنگهای محلی

به دلیل جهانی شدن فرهنگ، تاریخ های محلی و بومی در معرض نابودی قرار گرفته اند. اما تاریخ شفاهی با رویکرد مردم نگاری راهی برای نجات فرهنگ عامیانه و تاریخ محلی و حفظ میراث، سنن و روایت های عامیانه است (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹). بر اساس مطالعه سوخری^۲ (۲۰۲۴)، سنت و فرهنگ شفاهی شامل اشکال مختلفی از داستان سرایی، فولکلور، اسطوره ها، افسانه ها، ترانه ها، سرودها، ضرب المثل ها و آیین هایی است که به صورت شفاهی از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است. به عنوان مثال یکی از جنبه های اولیه سنت شفاهی منطقه ناگا در هند، حفظ گزارش های تاریخی، نسب نامه ها و روایات قبیله ای است. به بزرگان جوامع ناگا وظیفه انتقال شفاهی تاریخ قبایل خود، از جمله اعمال قهرمانانه، مهاجرت ها، آداب و رسوم و سایر جنبه های میراث به آنها سپرده شده است. در همین راستا، دیکسیت و گوپال (۲۰۱۱)، در تحقیق خود بیان کرده اند که در بیشتر فرهنگ ها، سالمندان مسئول انتقال فرهنگ شفاهی به جوانان هستند. این روایات شفاهی اغلب در خدمت تقویت هویت قومی-محلی و غرور فرهنگی است (Suokhrie, 2024).

² Suokhrie

این سنت شفاهی شامل اشکال مختلفی از داستان سرایی، فولکلور، اسطوره‌ها، افسانه‌ها، ترانه‌ها، سرودها، ضرب‌المثل‌ها و آیین‌هایی است که به صورت شفاهی از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است. یکی از جنبه‌های اولیه سنت شفاهی ناگا، حفظ گزارش‌های تاریخی، نسب‌نامه‌ها و روایات قبیله‌ای است. به بزرگان جوامع ناگا وظیفه انتقال شفاهی تاریخ قبایل خود، از جمله اعمال قهرمانانه، مهاجرت‌ها، آداب و رسوم و سایر جنبه‌های میراث آنها سپرده شده است. در همین راستا، دیکسیت و گوپال (۲۰۱۱)، مشاهده می‌کنند که در بیشتر فرهنگ‌ها، به سالمندان به عنوان مسئول انتقال سنت شفاهی و آموزش به آنها نگریسته می‌شود. نسل جوان این روایات شفاهی اغلب در خدمت تقویت هویت قبیله‌ای و غرور فرهنگی است (Suokhrie, 2024).

حفظ تاریخ محلی

تاریخ محلی راهی برای ساختن جامعه از طریق بررسی تاریخ نزدیک آن است و مردم جامعه را با استفاده از یک گذشته مشترک، دورهم گرد می‌آورد و راهی بهتر برای درک مکان فراهم می‌کند. تاریخ محلی به ما می‌گوید چه چیزی برای تاریخ یک شهر یا منطقه ضروری است

(Greber, 1979). تاریخ شفاهی نیز در ظرف تاریخ محلی با جمع‌آوری تواریخ زندگی افراد در متن فعالیتها و موقعیتهای تاریخی که در گذشته اتفاق افتاده است، اطلاعات جزئی از حوادثی است که در محیط اجتماعی، جامعه احاطه شده را پوشش می‌دهد. لکساندر پرتلی معتقد است که تاریخ شفاهی نه تنها به ما می‌گوید که مردم چه کار کرده‌اند، بلکه آنچه که آنها به انجام آن اعتقاد داشته‌اند و آنچه که اکنون فکر می‌کنند که باید انجام دهند را نیز نشان می‌دهد (حسن آبادی، ۱۳۹۷). موفقیت ارائه تاریخ شفاهی به مردم به ظرفیت آرشویی آن جامعه بستگی

دارد. اغلب کتابخانه های ملی، انجمنهای تاریخی یا سازمانهای داوطلب صاحبان آرشیوهای شفاهی هستند و پروژه هایی را با مردم در رابطه با خاطرات محلی آنها اجرا می کنند. تاریخ شفاهی با تکیه بر سنتهای دیرینه تاریخ محلی، آگاهی بخش و مستند کننده تاریخ محلی است. برای مثال به منظور تدوین تاریخ جدید کشاورزی و مطالعه روشهای کشاورزی روزمره باید فراتر از مباحث پارلمانی یا بازارهای جهانی حرکت کرد و به دنبال شواهد محلی بود. شاید در بلندمدت بزرگترین افتخار تاریخ شفاهی این باشد که سبب تجدید حیات تاریخ محلی شده است. یک تاریخ محلی جدید که درصدد ایجاد و تلقین افتخار و هویت در میان مردم یک منطقه است (گریل، ۱۳۹۶).

حفظ هویت اجتماعی

تاریخ شفاهی می تواند به شناخت عمیق تری از هویت اجتماعی کمک کند، زیرا از طریق آن روایت های منحصر به فردی از افراد و گروه های اجتماعی جمع آوری می شود که ممکن است در منابع رسمی یا نوشتاری نادیده گرفته شده باشند. این روایت ها غالباً منعکس کننده تجارب افراد از رویدادهای تاریخی، تغییرات اجتماعی و فرهنگی و رابطه با طبیعت هستند. به عنوان مثال تونی^۳ (۲۰۲۰) در تحقیق خود در زمینه آهنگهای محلی در ناگالند در هند مشاهده کرد که آهنگ های محلی در ناگالند اغلب به صورت خود به خود ساخته می شوند و احساسات و موقعیت های فوری خواننده یا آهنگساز را منعکس می کنند. این آهنگ ها به عنوان وسیله ای برای مردم برای یافتن آرامش و بیان احساسات ناگفته خود که اغلب مملو از شوق، درد و اشتیاق است، عمل می کند. ارتباط عمیق جامعه با طبیعت در آوازهای محلی مشهود است، جایی که سوت

³ Tünyü

پرنندگان، که در ابتدا به عنوان فریاد جنگی یا هشدار استفاده می شد، راه خود را در ملودی ها پیدا می کند. ملودی ها اغلب از صدای جیر جیر پرنندگان الهام می گیرند و جملات ساده مانند "اوه هو، اوه هو، اوه هو" در حین کار به بخش جدایی ناپذیر آهنگ تبدیل می شود.

احیای فرهنگ محیط زیست محلی

فرهنگ زیست محلی شامل شیوه های زندگی، آداب و رسوم، دانش بومی و روابط اجتماعی یک منطقه خاص است که از طریق نسل ها منتقل شده و با محیط طبیعی و اجتماعی آن منطقه پیوند دارد. احیای این فرهنگ به معنای بازگرداندن یا تقویت عناصر فرهنگی و زیستی محلی است که به دلیل جهانی سازی یا تغییرات اجتماعی در خطر فراموشی یا زوال قرار گرفته اند. تاریخ شفاهی به عنوان ابزاری کلیدی در این فرایند عمل می کند، زیرا با جمع آوری روایت های مردمی از تجربیات زندگی شان، به حفظ و انتقال دانش، ارزش ها و سنت های بومی کمک می کند. از طریق مستندسازی خاطرات و داستان های افراد محلی، تاریخ شفاهی می تواند نقش مهمی در زنده نگه داشتن هویت و فرهنگ زیست محلی ایفا کند و پیوند بین گذشته و حال را تقویت کند.

بحث و نتیجه گیری

تاریخ شفاهی و فرهنگ محلی به شکلی نزدیک و تعاملی با یکدیگر مرتبط هستند، زیرا تاریخ شفاهی به عنوان روشی برای ثبت و انتقال تجربیات و خاطرات افراد، از جمله خاطرات جمعی، نقش مهمی در شکل‌گیری و حفظ فرهنگ محلی دارد. این پژوهش با هدف بررسی اهمیت تاریخ شفاهی در انتقال فرهنگ عامیانه (فولکلور) و تاثیر آن بر فرهنگ محلی جوامع انجام شد. نتایج تجزیه و تحلیل حاصل از فرامطالعه منابع یافته شده در این رابطه نشان داد که تاریخ شفاهی از طریق عوامل ایجاد هویت فرهنگی، حفظ خرده فرهنگهای محلی، حفظ تاریخ محلی، حفظ هویت اجتماعی و احیای فرهنگ زیستی محلی در حفظ و ارتقاء فرهنگ محلی در جوامع تاثیر گذار است.

تاریخ شفاهی می‌تواند تأثیرات عمیقی بر تغییر و تحول فرهنگهای محلی داشته باشد. این رویکرد تاریخی نه تنها اطلاعاتی درباره گذشته ارائه می‌دهد، بلکه می‌تواند به عنوان منبع الهام برای بازاندیشی و تغییر در رویکردها و شیوه‌های زیست محلی عمل کند. به عنوان مثال، در جوامعی که سنت‌های محلی با خطر نابودی مواجه هستند، تاریخ شفاهی می‌تواند با بازسازی و یادآوری این سنت‌ها به تقویت هویت فرهنگی و بازیابی این شیوه‌ها کمک کند. همچنین، در زمینه تغییرات اجتماعی و اقتصادی، تاریخ شفاهی می‌تواند به فهم بهتر اثرات این تغییرات بر فرهنگ محلی و چگونگی سازگاری مردم با شرایط جدید کمک کند. در انتقال فرهنگ محلی، تاریخ شفاهی به عنوان یک رسانه زنده عمل می‌کند که نه تنها محتوای تاریخی را منتقل می‌کند، بلکه احساسات، عواطف و جزئیات زبانی و فرهنگی را که در قالب نوشته‌ها به سختی قابل انتقال هستند، نیز به همراه دارد. این فرآیند به ویژه در جوامع بومی و روستایی که ممکن است از سواد عمومی کمتری برخوردار باشند، نقش حیاتی دارد. افراد مسن‌تر که حاملان این دانش فرهنگی هستند، از طریق گفتگو و داستان‌گویی، این میراث را به جوان‌ترها منتقل می‌کنند، که این امر باعث

می‌شود فرهنگ محلی در بستر زمان حفظ و بازسازی شود. بنابراین، تاریخ شفاهی به عنوان یکی از ابزارهای مهم در حفظ و توسعه فرهنگ محلی، نه تنها تجربیات و خاطرات افراد را به اشتراک می‌گذارد، بلکه به تقویت هویت جمعی و حفظ ارزش‌های فرهنگی در طول زمان کمک کرده و نقش مهمی در پیوند نسل‌ها و تقویت احساس همبستگی فرهنگی ایفا می‌کند. همچنین، تاریخ شفاهی باعث احیای ارزش‌های فرهنگی فراموش شده یا کم‌رنگ شده می‌شود. با بازگو کردن داستان‌ها و تجربیات گذشته، نه تنها آگاهی جمعی درباره آن‌ها افزایش می‌یابد، بلکه این فرآیند می‌تواند در بازنگری و احیای آیین‌ها و سنت‌هایی که ممکن است به دلیل تغییرات اجتماعی، اقتصادی یا تکنولوژیکی به فراموشی سپرده شده باشند، مؤثر باشد. به این ترتیب، تاریخ شفاهی به عنوان یک ابزار مهم در فرآیند بازسازی هویت فرهنگی محلی عمل می‌کند. در مجموع، تاریخ شفاهی به عنوان ابزاری زنده و تعاملی برای انتقال فرهنگ محلی، نقش برجسته‌ای در حفظ و تقویت هویت فرهنگی، انتقال ارزش‌ها و دانش‌های محلی، و ایجاد پیوندهای اجتماعی دارد. این نوع تاریخ‌نگاری به فرهنگ‌ها امکان می‌دهد که در برابر تغییرات جهانی مقاوم باشند و همزمان ارتباط خود را با گذشته و هویت محلی خود حفظ کنند.

منابع

۱. وجدانی، بهروز (۱۳۸۷)، لالایی، موسیقی، نقش زن در انتقال فرهنگ شفاهی، کتاب ماه هنر، ۹۸.
۲. پورچیت‌ساز، فرزانه (۱۴۰۱). تاثیر فرهنگ عامیانه و روایات شفاهی مرتبط با آثار و ابنیه بافت تاریخی یزد بر شکل‌گیر هویت فرهنگی-اجتماعی، مجله پژوهش‌های معاصر در علوم و تحقیقات، ۴(۳۳).
۳. میرنیا، علی (۱۳۶۹). فرهنگ مردم (فولکلور ایران)، تهران، پارسا.

۴. امامی، رضا (۱۳۹۶). تحلیل و تبیین مردم شناسب فولکلور در بین مردم شهر گرگان (مطالعه موردی: تولد، ازدواج، مرگ). مرکز همایش واحد بین المللی دانشگاه شیراز، ۱-۲۳.
۵. سیبیک، ییری (۱۳۸۹) ادبیات فولکلور ایران. ترجمه محمد اخگری. تهران: انتشارات سروش.
۶. یادگاری، زهره (۱۳۹۹). قابلیت‌های روش شفاهی در انتقال و حفاظت معنا در میراث فرهنگی. نشریه علمی باغ نظر، ۱۷(۹۲)، ۱۰۳-۱۱۲.
۷. شایگان، داریوش. (۱۳۸۳). بتهای ذهنی و خاطره ازلی. تهران: امیر کبیر.
۸. باربارا آلن (۱۳۹۵). تاریخ شفاهی و فولکلور، ترجمه سهیلا صفری، دو فصلنامه تاریخ شفاهی، ۲(۲)، صص ۸۰-۹۵.
۹. موس، ویلیام (۱۳۹۷). تاریخ شفاهی چیست و منشاء آن کجاست؟ ترجمه سهیلا صفری، دو فصلنامه تاریخ شفاهی، ۴(۱)، پیاپی ۷، صص ۶۰-۷۱.
۱۰. صالحی، پیمان (۱۳۹۹). مسائل حقوقی مصاحبه های تاریخ شفاهی، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.
۱۱. ملایی توانی، علیرضا (۱۳۸۸). نقدی بر کتاب تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی به روایت بی بی سی. متن، ۱(۲)، پیاپی ۲.
۱۲. صالحی، پیمان (۱۴۰۱). تاریخ شفاهی زنان، پیدایش و تحول. فصلنامه پژوهاک زنان در تاریخ، ۲(۶)، صص ۵۵-۷۰.
۱۳. کاظمی، محسن، نورایی، مرتضی، شعبانی صمغ‌آبادی، رضا (۱۳۹۹). کارکرد تاریخ شفاهی در انعکاس صدای طبقات اجتماعی خاموش. پژوهش‌نامه تاریخ اجتماعی و فرهنگی، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۹(۲)، ۱۸۵-۲۱۳.

۱۴. حسن‌آبادی، ابوالفضل (۱۳۹۷). اهمیت تعامل تاریخ محلی با تاریخ شفاهی در تدوین محلی نگاری. دو فصلنامه تاریخ شفاهی، ۴ (۱)، پیاپی ۷، صص ۲۱۸-۲۲۵.
۱۵. حسن‌آبادی، ابوالفضل (۱۳۹۸). نقش تاریخ شفاهی در تثبیت خرده فرهنگها. فصلنامه یاد ایام، ۵۵.
۱۶. هاشمی، میترا (۱۳۹۳). مقدمه ای بر تاریخ شفاهی معماری ایران، تهران، روزنه.
۱۷. گریل، رونالد جی (۱۳۹۶). تاریخ شفاهی شاهی در تاریخ، ترجمه فرحناز اسماعیل بیگی. مجله تاریخ شفاهی، ۳ (۲)، پیاپی ۶. سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، صص ۱۳-۵۳.
۱۸. شارپلس، ریکا (۱۳۹۴). تاریخچه تاریخ شفاهی، مجله تاریخ شفاهی، ۱ (۱)، سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران، صص ۹-۳۶.
۱۹. کاظمی، محسن (۱۳۸۸). یاداشتهای سفر شهید صیاد شیرازی، تهران، سوره مهر، چ چهارم.
۲۰. احمدزاده، محمد امیر (۱۳۹۵). پیوند تاریخ فرهنگی و تاریخ شفاهی، دو فصلنامه تاریخ شفاهی، ۱ (۳)، صص ۲۴-۳۴.

۲۱. Kim, S.N. (2008). Whose voice is it anyway? Rethinking the oral history method in accounting research on race, ethnicity and gender. *Critical Perspectives on Accounting* 19 1346-1369. doi:10.1016/j.cpa.2007.03.009.
۲۲. Goodchild, B. Amiee, A. Banbury, A.M (2017). Storytelling as oral history: Revealing the changing experience of home heating in

- England. Journal of Energy Research & Social Science, 31, 137-144.
- Ives, W.(1920)."The 1913 Disaster Michigan Local Legend" Folklore Forume Vol3,p103,1920 .۲۳
- Dorson, R. (1969). "A Theory for American Folklore Review" American Folklore, Vol72,p197,1969. .۲۴
- Suokhrie, N. (2024). oral literature and naga cultural identity: a discourse on folk songs as agents of transmission and preservation. Journal of crative research Thoughts, 12(3), ISSN:2320-2882. .۲۵
- Tünyü, Setolu. 2020. Oral Narratives of the Chakhesang Nagas and its Portrayal of the Community Life Therein. IJCIRAS, 2(11). .۲۶
- Metseilhouthie & RukuluKezo, (2023). A Discourse On The Interface Of Religion And Nature As Reflected In The Naga Folklore, Journal of crative research Thoughts, 11(9). ISSN: 2320-2882 .۲۷
- Danielson, Larry (1980). "The Folklorist, the Oral Historian, and Local History,"in History Review. .۲۸
- Crawford, CW. (1974). Oral History: The state of the profession. Oral History Review, Vol 2. .۲۹
- Bornat, Joanna (2012). 'Oral History and Qualitative Research'. TIMESCAPES METHODS GUIDES SERIES. Guide No. 12 .۳۰

Nishimoto, Warren (2007). " Introduction: Oral History in Educational Research " . Educational Perspectives, Volume 40. Number 2. College of Education, University of Hawai 'i at Mānoa.